

KORRUPTION en cirkel af vold

*Lærermateriale til undervisningsforløb
om korruption, magt og menneskerettigheder
til samfundsfag (stx, hhx, hf)*

Introduktion

Korruption er et omfattende globalt problem. Det er et fænomen, som skævvrider samfund, og som har store økonomiske og menneskelige omkostninger. Omkostninger, der i visse verdensdele bliver en del af den strukturelle undertrykkelse, og som fører til en høj grad af vold – eller trussel om vold – i et samfund. Projektets titel er således en afspejling af hele projektets præmis og udsigelse: At korruption og truslen om vold er en del af den samme cirkel/fænomen/praksis.

Med dette materiale ønsker vi derfor ikke bare at belyse korruption som begreb og fænomen, men samtidig at skabe en bevidsthed om, hvordan korruption udtrykker sig forskelligt i hhv. Danmark og Bangladesh.

Vi ønsker at give eleverne en forståelse for, hvad korruption kan medføre af konsekvenser for både den fattige og den ressourcestærke menneske i et samfund. Materialet tager derfor afsæt i og rundes af i Danmark, mens den centrale del udgøres af otte dokumentariske cases fra Bangladesh. Her er korruptionen nemlig en hverdagspraksis, der berører alle i samfundet, men som især påvirker de udsatte og fattigste i samfundet mest.

*Bådtransport til og fra et slumområde i Dhaka
(c) Alphafilm & Kommunikation / Bjørn Haldorsen*

Struktur – undervisningsmateriale

Materialet er opdelt i fire overordnede kapitler, der sammen belyser korruptionens karakter, betydning og konsekvenser for samfund og mennesker.

1. Begyndende med en **introducerende** baggrundsfilm med en række førende eksperter fra Danmark, gennemgår materialets 1. kapitel korruption som begreb og fænomen med udgangspunkt i danske forhold – og hvorfor det er helt afgørende, at vi også herhjemme begynder at forstå og tilegne os et sprog for korruption som fænomen.
2. Materialets andet kapitel griber fat i selve undervisningsprojektets forankring: **Morten Koch Andersens forskning**. Han har i mange år – som del af sin forskningspraksis og arbejde på DIGNITY (Dansk Institut Mod Tortur) –, forsket i relationen mellem korruption og tortur i Bangladesh. Teoretisk behandler kapitel begreberne og skiftet fra *rule of law* til det, man kan kalde *rule through law* og *rule through law in practice*. *Rule through law* og *rule through law in practice* udtrykker nemlig en særlig politisering og underminering af retsstaten, herunder politi og domstolene. Med korruption, vold og tortur som følge.
3. Det tredje kapitel tager afsæt i Morten Koch Andersens konkrete **feltarbejde**, og dokumenterer gennem otte portrætter (udvalgte aktører fra Bangladesh) de mange og komplekse problemstillinger, der knytter sig til korruption og dets relation til demokrati og menneskerettigheder, (udtrykt ved undertrykkelse, vold og tortur). Eleverne får her mulighed for at arbejde i dybden med én eller flere cases, hvor de kan bringe den præsenterede teori (jf. bl.a. kapitel 2) i spil med empirien (de dokumentariske skildringer).
4. Med det sidste kapitel har vores intention været at bringe trådene hjem til Danmark og EU. Det sker gennem samfundsfaglige undersøgelser af aktuelle debatter og samfundsforhold i Danmark og ved at berøre korruptionsbekæmpelse som problematik.

Undervisningsrelevans og omfang

Undervisningsmaterialet er målrettet samfundsfag STX A-niveau, men det kan også anvendes i samfundsfagsundervisningen på andre ungdomsuddannelser samt på B og C-niveau. Det er lagt op til et forløb på otte moduler/lektioner, der behandler komplekse temaer og problematikker, såsom:

- Korruption som fænomen og praksis – i Danmark og globalt.
- Normaliseringen af korruption i et samfund og dets bekæmpelse.
- Skiftet fra *rule of law* til *rule through law*; demokratiopfattelser, magt og styring af et samfund.
- Sammenhængen mellem korruption og brugen af vold og tortur samt andre menneskerettighedskrænkelser i et samfund.
- Korruptionsbekæmpelse og andre samfundsfaglige problemstillinger

Materialet er inddelt i fire kapitler, som hver især kræver to moduler/lektioner. Der er ligeledes udviklet arbejdsopgaver til hvert modul, som tager hensyn til faglig progression. Man kan med fordel bruge undervisningsmaterialet i sin helhed, men kan også vælge enkeltdele ud, hvis det passer ind i et eksisterende forløb.

Der er taget højde for de faglige mål inden for Samfundsfag (se til slut i denne vejledning og stx-bekendtgørelsen af juni 2013, bilag 49), ligesom arbejdsopgaverne og fokus i hvert kapitel dækker kernestof inden for Politik, International Politik og i nogen grad Sociologi og Økonomi.

Kapitlerne: Uddybende beskrivelser til dig som underviser

KAPITEL 1: Hvad er korruption?

Danmark er (stadig) et af verdens mindst korrupte samfund. Alligevel vil nærværende undervisningsmateriale problematisere grundantagelsen om, at korruption stort set ikke eksisterer i Danmark. En række danske eksperter inden for området giver således deres bud på, hvordan vi kan forstå korruption, samt hvordan det eksisterer herhjemme.

Det sker i den producerede undervisningsfilm: **Syv spørgsmål om korruption.**

Den er små 10 minutter lang og introducerer gennem eksperternes svar på syv spørgsmål korruption som begreb og fænomen med hovedvægt på danske forhold. I filmen diskuterer eksperterne således den korruption, som eksisterer i Danmark, og hvad der vil ske, hvis udviklingen fortsætter, som tendensen er nu: Nemlig et tillidstab, der potentielt kan underminere hele samfundet.

I kapitlet problematiserer eksperterne definitionen af korruption, hvilket vi ser som en god og givende diskussion, som du oplagt kan videreføre med eleverne:

Supplerende materiale til evt. diskussion af korruptionsdefinitionen

Som supplement til den definition, som Transparency International (TI) anvender og promoverer, (korruption er "misbrug af betroet magt til privat vinding") har vi her samlet en række andre parallelle definitioner. Det er vigtigt at bemærke, at TI's brug af politisk korruption er meget reduceret i forhold til mere akademiske definitioner, hvor politisk korruption er en særligt omfattende og omfavnende kategori, der bl.a. indeholder statsinstitutioner og myndighedspersoner på alle niveauer i samfundet.

Andre definitioner eller analytiske tilgange (koncepter) kan anvendes til at problematisere og diskutere TI's definition. Det gælder både definitionens rækkevidde og analytiske dybde i forhold til sociale, politiske og økonomiske forhold og konflikter i samfundet – både i Danmark og Bangladesh.

Andre korruptionsdefinitioner:

A. J. Heidenheimer (2002):

Three types of corruption: one accepted and tolerated, its opposite, widely rejected and criticized, and intermediate forms which elicit different response from different groups. White, black and grey corruption.

(Heidenheimer, A.J. (2002). Perspectives on the Perception of Corruption. In Heidenheimer, A.J. and Johnston, M. Political corruption: Concepts and Contexts. New Brunswick: Transaction Publishers)

S. H. Alatas (1990):

The abuse of trust in the interest of private gain, distinguishing between 'transactive' and 'extortive' corruption. The former refers to a mutual arrangement between a donor and a recipient, actively pursued by, and to the mutual advantage of, both parties, whereas the latter entails some form of compulsion, usually to avoid some form of harm being inflicted on the donor or those close to him/her.

By-products are transactive and extortive corruption, and related practices.

Defensive corruption is related inversely to the extortive type, Investive corruption involves the offer of goods or services without any direct link to a particular favour, but with a view to future situations in which a favour may be required.

Nepotistic corruption refers to the appointment of friends/relatives to public office, or according them favoured treatment.

Autogenic corruption involves just one person, who profits, for example, from pre-knowledge of a given policy outcome.

Supportive corruption actions undertaken to protect and strengthen existing corruption, through the use of intrigue (party machines) or through violence.

(Alatas, S. H. (1990). Corruption: its Nature, Causes and Consequences Aldershot, Avebury).

M. Philp (2015):

Where a public official violates the rules and/or the norms of office, to the detriment of the interests of the public who is designated beneficiary of that office, to benefit themselves and a third party, who rewards or otherwise incentivises the former to gain access to goods and services they would not otherwise obtain.

(Philp, M. (2015). The Definition of political corruption. In Heywood, P.M. ed. Routledge handbook of Political Corruption. Routledge Press).

P. M. Heywood (1997):

It is not difficult to conceive of other categories which could contribute to a typology of political corruption: distinctions could be drawn between high and low level ('grand' corruption versus 'petty'); the local and national level (the former being site of widespread corruption in regard, for instance, to municipal public works contracts); between personal and institutional corruption (that is, between corruption aimed at personal enrichment and

that which seeks to benefit an institution such as a political party); between traditional and modern forms of corruption (for instance, nepotism and patronage versus money laundering through electronic means); and so forth. Given the difficulties involved in stipulating a satisfactory definition of political corruption, as well as the inevitably normative nature of any such attempt, it is incumbent upon analysts not just to be aware, but also explicit, about the framework within which they are operating, and to be particularly sensitive to issues of cultural nuance.

(Heywood, P.M (1997). Political Corruption: Problems and Perspectives. Political Studies, XLV, 417-435).

FN:

Det er her værd at bemærke, at FN ikke anvender en præcist defineret definition af korruption, netop fordi de er klar over, at det ikke er muligt at opnå enighed om, hvad korruption er, og hvor grænserne går, fx mellem inkompetence og korruption eller hvordan man skal begrænse, hvad der er en korrupt praksis, og hvad der er politik eller politisk bestemt.

Se UN Convention Against Corruption: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf

KAPITEL 2: Korruption, vold og tortur

Kapitlet Korruption, vold og tortur belyser og problematiserer relationen mellem korruption og vold som et symptom på det politiske skift fra *rule of law* til *rule through law* og dets effekter for institutionerne og individerne i samfundet (særligt samfundets mest udsatte og svage individer). Som supplerende materiale har vi linket til artikler, der behandler begreberne, skiftet og betydningen af *rule of law* samt *rule through law (in practice)*.

Udviklingen/skiftet kan bruges som eksempel til at diskutere sammenhængen mellem politikere, politisk ansvar og politisk udvikling set i relation til demokrati, magt, retsvæsen og menneskerettigheder.

Fænomenet kan således perspektiveres og diskuteres i forhold til udviklingen i fx Bangladesh, Indien, Rusland og Tyrkiet, hvor demokratiets fundament i den seneste årrække har været udfordret og undermineret af demokratiske valgte politikeres ændringer i gældende lovgivning og i den institutionelle praksis, der alt sammen går hen imod at begrænse frihedsrettigheder. Det gælder både de civile og politiske rettigheder, herunder pressefrihed og civilsamfund, hvilket resulterer i udbredt selvcensur og manglende tillid til systemerne. Tillid, der netop er et centralt fundament i et samfund som Danmark (jf. kapitel 1), og som fremføres som et afgørende element i skabelse af de tre kerneværdier: **Transparency**, **accountability** og **impartiality**. Elementer, der er påkrævet i et demokratisk samfund, hvor vi forventer lige og retfærdig behandling fra staten og statens institutioner.

KAPITEL 3: Beretninger fra Bangladesh

I materialets tredje kapitel Beretninger fra Bangladesh har vi produceret otte dokumentariske skildringer fra Bangladesh; hver film med sin særligt udvalgte hovedperson. De otte beretninger handler overordnet om, hvordan korruption udfolder sig og opleves i praksis fra forskellige vinkler og positioner i samfundet. Beretningerne er således alle retro-perspektive og subjektive fortællinger om egne og andres oplevelser af korruption og dets konsekvens for eget og andres liv.

Det er værd at sætte fokus på og lægge mærke til det, som *ikke* siges/bliver fortalt, som udgangspunkt for en diskussion i klassen:

Hvad er det for problemstillinger, som er dokumenterede? Og hvilke elementer omkring korruption er ikke adresseret? (Det gælder både dem, som ikke er vist visuelt, men også dem, der ikke bliver talt om). Hvad er det for elementer og problemstillinger, som ikke er til stede, og hvorfor er de ikke belyst? Hvad forbliver usagt – og hvorfor?

KAPITEL 4: Perspektiv

Det afrundende kapitel søger at trække trådene hjem til Danmark og EU.

I kapitlet har vi udvalgt to problemstillinger som forlæg for undervisningen (hhv. offentlighedsloven af 2013/2014 og problematikken omkring korruptionsbekæmpelse). Dette er imidlertid kun et forslag, og som underviser kan du oplagt selv finde en aktuel ramme at perspektivere forløbet til.

Vælger du, at eleverne i stedet eksempelvis skal finde, diskutere og vurdere konkrete og eksisterende korruptionssager i Danmark, kan man oplagt diskutere i klassen, hvorfor at vi, som danskere, oftest ikke kan se (eller ikke vil beskrive) handlinger som korrupte, førend der ligger en konkret sigtelse og domfældelse.

OPFYLDT KERNESTOF OG FAGMÅL, SAMFUNDSFAG A

Jf. STX-bekendtgørelsen af juni 2013, bilag 49

“Korruption – en cirkel af vold” handler først og fremmest om korruption og korruptionens konsekvenser, herunder indskrænkning af det demokratiske rum, skævvridning af magten og krænkelse af civile rettigheder til følge. Kernen/eksempelmaterialet i projektet er udviklingen i Bangladesh, men projektet har sin rammefortælling i danske forhold:

Projektet er således først og fremmest udvikling som supplerende stof, der med et bredt globalt udsyn både kan tydeliggøre en særlig udvikling og et særligt fænomen (korruption), vi herhjemme ofte mangler “et sprog” for, men som også kan tydeliggøre udviklingen herhjemme i Danmark.

Nedenstående er en oversigt med forslag til, hvordan man - udover punkt **2.3 Supplerende stof** – i forbindelse med arbejdet med nærværende undervisningsforløb kan dække kerne stof samt adressere de faglige mål for samfundsfag A, STX.

Kernestof:

Sociologi

- politisk meningsdannelse (kap. 2, 3)
- social differentiering, kulturelle mønstre, social mobilitet og samfundsforandring (kap. 1, 2, 3, 4)

Økonomi

- velfærdsprincipper, herunder stat, marked og civilt samfund (kap. 2, 3)
- makroøkonomiske sammenhænge, multiplikatorvirkning, målkonflikter og styring nationalt, regionalt og globalt. (kap. 1, 4)

International politik

- Danmarks suverænitæt og handlemuligheder (kap. 1, 4)
- aktører, magt, sikkerhed, konflikter og integration i Europa og internationalt (kap. 1, 2, 3, 4)
- globalisering og samfundsudvikling (kap. 1, 2, 3, 4)

Metode

- komparativ, kvalitativ og kvantitativ metode (kap. 2, 3,)

Faglige mål:

- *anvende og kombinere viden fra fagets discipliner til at undersøge aktuelle samfundsmæssige problemstillinger og løsninger herpå*

- *forklare og perspektivere samfundsmæssige problemstillinger og udviklingstendenser ved anvendelse af begreber og teorier*
- *undersøge og dokumentere et politikområde, herunder betydningen af EU og globale forhold (jf. korruptionspolitikken, politik om ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, osv.)*
- *undersøge processer omkring magt og politisk meningsdannelse*
- *sammenligne og forklare sammenhænge mellem samfundsforandringer og ændringer i sociale og kulturelle mønstre*
- *undersøge og sammenligne samfund på forskellige økonomiske udviklingstrin, herunder samspillet mellem nationale og globale forhold*
- *forklare begivenheder og udviklingstendenser i det internationale system og diskutere Danmarks handlemuligheder i forbindelse hermed*
- *demonstrere viden om fagets identitet og metoder*
- *formulere præcise faglige problemstillinger, herunder operationaliserbare hypoteser, og indsamle, vurdere og bearbejde dansk og fremmedsproget materiale, herunder statistisk materiale, til at undersøge og diskutere problemstillinger og konkludere*
- *anvende viden om samfundsvidenskabelig metode til kritisk at vurdere undersøgelser og til at gennemføre mindre empiriske undersøgelser*
- *skelne mellem forskellige typer af argumenter, udsagn, forklaringer og teorier*
- *formidle og tydeliggøre faglige sammenhænge og udviklingstendenser ved hjælp af foreliggende og egne beregninger, tabeller, diagrammer og modeller*
- *formulere – skriftligt og mundtligt – empiriske og teoretiske sammenhænge på en struktureret og nuanceret måde og ved anvendelse af fagets taksonomi og terminologi*
- *argumentere sammenhængende og nuanceret for egne synspunkter, placere disse i en teoretisk sammenhæng og indgå i dialog.*

MATERIALET ER STØTTET AF

DANIDA

OG UDVIKLET AF

DIGNITY
DANSK
INSTITUT
MOD TORTUR

ALPHAFILM
& KOMMUNIKATION